

BARA Zoltán

A KARTELLEK SZEREPE A VERSENY ALAKULÁSÁBAN (2006–2007)

A dolgozat segítségével az olvasó képet kaphat a hatóságok által feltárt kartellek elemzése révén a kartellek szerepéről, illetve még közvetettebben, abból az attitűdből, illetve annak változásaiból, ahogyan a versenyhatóságok a kartellek ellen próbálnak fellépni, és ezenközben szigorúbb eszközöket vetnek be a felderítés hatékonyságának javítása érdekében, vagy éppen fordítva. A kartellekkel szembeni versenyhatósági fellépés változásából következtetni lehet a kartellek szerepére is.

Kulcsszavak: kartell, versenyszabályozás, Magyarország, Gazdasági Versenyhivatal

Az emberek a „kartell” kifejezés hallatán természetesen valamilyen rossz, káros, illegális, bűnös dologra gondolnak (drogkartell, olajkartell), és nem feltétlenül kapcsolják össze a versennyel, illetve annak korlátozásával. Még a közgazdaságtanban némiképp járatos laikus számára is a kartell lényegében a monopólium egyik fajtája. A versenyről többnyire homályos elvárásai vannak, amelytől rendszerint azt várják, hogy az általuk vásárolt termék, igénybe vett szolgáltatás olcsó, de minden tekintetben megfelel az elvárásainak. Amikor ebben a tekintetben csalódnak, akkor gyakran a verseny „hiányára” panaszkodnak és a megoldást a versenyhatóságtól várják.

A kartellek természetrajza

A közgazdászok számára általában a verseny a gazdaság „természetes” állapota, amely arra készíti a vállalatokat, hogy a lehető leghatékonyabban működjenek, ezért közgazdászok körében általában pozitív asszociációk kötődnek hozzá. A legtöbb üzletember ugyanakkor nincs tisztában azzal, hogy – miközben az üzleti magatartás szerves részeként évente akár több ezer szerződést kötnek más vállalkozásokkal – nemcsak a versenytársak közötti megállapodások lehetnek versenykorlátozóak, hanem a beszállítókkal és a vevőkkel kötöttek is. Azt is viszonylag kevesen tudják, hogy a versenykorlátozó megállapodások igen gyakran a versenyre pozitív hatást fejtenek ki.

A vállalatvezetők versenyhez való viszonya ambivalens. Szeretik olyankor, amikor annak haszonélvezői, amikor szállítóik versengenek kegyeikért, vagy amikor

versenyképességük érvényesülése folytán piacokat hódítanak el konkurensiktól. Nem szeretik olyankor, amikor a vesztesek közé tartoznak. Szeretnék, ha – nekik, de csak nekik – nem lennének versenytársaik.

A közgazdaságtan elsősorban a versenyről szól, míg a kartellek a verseny korlátozásáról. A verseny különböző aspektusai, percepciói statisztikai eszközökkel mérhetők, a kartelleké általában nem. Ennek elsősorban az az oka, hogy a versenyre különösen veszélyes, ún. hardcore (kőkemény) kartellek lényegéhez tartozik az, hogy titokban jönnek létre, működésüket a piac más résztvevői elől rejtve fejtik ki – ellentétben például a gazdasági erőfölénnyel való visszaélés eseteivel, ahol a verseny korlátozása (ha nem is feltétlenül) nyíltan és publikusan, de legalábbis a versenytársak, a szállítók és a vevők által többnyire ismertén, a „szemük előtt” történik. A gazdasági erőfölényben lévő, piaci hatalommal rendelkező vállalkozásnak nem kell (nem is tudja) rejtgetni a piaci hatalmát a köz elől, a kérdés ezért igazából „csak” az, hogy miképpen él vagy él vissza azzal.

A verseny kiiktatását, illetve csökkentését, korlátozását szolgálja a kartell is, de a részt vevő vállalatoknak egyedül nincs ahhoz elegendő piaci hatalmuk, hogy a számukra kívánatos versenykorlátozó hatást elérjék. Mivel a versenytörvények ma már (néhány fontos kivételtől eltekintve) szigorúan tiltják a versenytársak közötti, a piaci magatartásaik befolyásolására alkalmas megállapodásokat, sőt azt is, hogy ilyen céllal vagy hatással (megállapodás nélkül) egymáshoz igazítsák, összehangolják magatartásaikat, a kartellező vállalkozások ilyen irányú tevékenységeiket titokban fejtik ki.

VEZETÉSTUDOMÁNY

XL. ÉVF. 2009. 5. SZÁM

E vonatkozásban a kartell hasonló a korrupcióhoz, amely a társadalmi-gazdasági élet sokkal szélesebb területét érintheti, de a lényegéhez a titkosság ugyancsak hozzátartozik. Csak az érintettek tudnak róla: az, akit korrumpálnak és az, aki korrumpál.

Mindazonáltal a korrupció ma már mérhető, mert a társadalom számára érzékelhető formákban jelenik meg, az embereknek véleményük van a korrupcióról, illetve annak mértékéről. A szakemberek korrupciós indexeket tudnak számolni, amelyek – jól, rosszul, de – számokban tudják kifejezni a jelenség súlyát. Hasonló „kartell-indexek” azonban nem léteznek, a kartellek elterjedtségét, hatásait egy gazdaság egészére nézve ma még nem tudjuk számokban kifejezni. A kartellek működésére jelenleg leginkább csak abból tudunk következtetni, hogy a hatóságoknak hány és milyen jellegű kartellt sikerült feltárnia, de önmagában ezek száma, vagy akár ezek rövid távú alakulása sem tekinthető olyan mérőszámra, amelyből a gazdasági szereplők kartellaktivitására határozott következtetéseket lehetne levonni.

A kartell – versenyjogi értelemben¹

A kartellek valódi hatásainak megértéséhez szükséges az, hogy az Olvasó számára világossá tegyék azt, hogy a versenyjog mit ért kartellen. Ezt követően kerülhet sor annak elemzésére, hogy a kartellek milyen szerepet játszottak a magyar gazdaságban. A magyar versenytörvény 11. §-ának (1) bekezdésének megfogalmazása szerint ... „Tilos a vállalkozások közötti megállapodás és összehangolt magatartás, valamint a vállalkozások társadalmi szervezetének, a köztestületnek, az egyesülésnek és más hasonló szervezetnek a döntése, amely a gazdasági verseny megakadályozását, korlátozását vagy torzítását célozza, vagy ilyen hatást fejthet, illetve fejt ki”. Hasonlón fogalmaz a 2004. május 1. óta Magyarországon is alkalmazható Római Szerződés (vagy másképpen: az Európai Közösséget létrehozó Szerződés [EKSz]) 81. cikke is, miszerint: „Tilos a vállalatok közötti olyan megállapodás, összehangolt magatartás és a vállalatok társulásainak azon döntése, amelynek célja vagy hatása a közös piacon belüli verseny akadályozása, korlátozása vagy torzítása, és amely alkalmas a tagállamok közötti kereskedelem befolyásolására.” Ez a közösségi kartelljog alapja.

A közösségi és a hazai (valójában szinte valamennyi nemzeti) versenyjogban a kartelljog széles értelmű átfogó fogalom, amely a magatartásoknak alapvetően három nagy csoportját foglalja magában:

- a megállapodásokat,
- az összehangolt magatartásokat és
- a vállalkozások társadalmi szervezeteinek, társulásainak döntéseit.

VEZETÉSTUDOMÁNY

XL. ÉVF. 2009. 5. SZÁM

Vállalkozások közötti megállapodások

Megállapodásnak minősül legalább két fél egybehangzó akaratnyilatkozata azzal, hogy az akaratnyilatkozat megtétele bármilyen formában megtörténhet, szóban, írásban vagy ráutaló magatartással egyaránt. A versenyjogi értelemben vett megállapodás megállapításához nem szükséges meghatározott formai követelményeknek való megfelelés, de az sem, hogy a megállapodást be nem tartó vállalkozásnak a többi vállalkozás részéről reálisan valamilyen szankcióval, illetőleg a megállapodás betartását kikényszerítő eszközök alkalmazásával kelljen számolnia². A megállapodás feltétele az érintett vállalkozások közötti akarategység, ugyanakkor ezen közös akaratnak nem kell formailag egy, a jogi előírások szerint érvényes és kötelező erővel bíró szerződésben testet öltetnie³. A megállapodás tényének megállapításához elegendő, ha az adott vállalkozások bármilyen formában kifejezik azon közös akaratukat, hogy a piacon általuk meghatározott magatartást tanúsítsanak⁴. Megállapodásnak minősül az is, ha több vállalkozás között egy, közös akaratot kifejező és a verseny sérüléséhez vezető gentlemen’s agreement jön létre⁵.

Összehangolt magatartások

A versenyjog nemcsak a megállapodás révén, hanem az összehangolt magatartással megvalósuló versenykorlátozásokat is tiltja annak érdekében, hogy a versenykorlátozás tilalma a megállapodás szintjét (és formáját) el nem érő, de ugyanúgy tudatos versenykorlátozást magában hordozó összehangolt vagy egyeztetett magatartásokra is kiterjedjen⁶, tilalmazva a vállalkozások közötti koordináció azon fokát is, amely ugyan nem éri el a megállapodás szintjét, de a gyakorlatban a vállalkozások versenyt veszélyeztető kooperációját jelenti⁷, a vállalkozások közötti együttműködés olyan formáját, amely a verseny, a verseny kockázatainak (azok egy részének) helyébe lép (szándékozik lépni)⁸.

Az összehangolt magatartás versenyjogi megítélésének alapját azon követelmény jelenti, hogy minden gazdasági szereplő a piacon követett politikáját, tanúsított magatartását autonóm módon határozza meg⁹. E szempontból kiindulva összehangolt magatartásnak minősül, ha két vagy több vállalkozás egymással – anélkül, hogy egymással megállapodást kötnének – tudatosan együttműködik annak érdekében, vagy azzal a hatással, hogy a verseny kényszerítő nyomásától megszabaduljanak, illetve azt enyhítsék. A megállapodás formáját magára nem öltő összehangolt magatartás esetében a felek kifejezetten nem nyilvánítják ki a közös szándékukat a piacon való, általuk követendő magatartást illetően, ugyanakkor lehetővé teszik magatartásaik összehangolását¹⁰.

Az összehangolt magatartás természeténél fogva nem tartalmazza a megállapodás minden egyes elemét, de például ilyennek minősülhet a résztvevők magatartásában megnyilvánuló koordináció¹¹. Az összehangolt magatartás így, mint a vállalkozások közötti koordináció, a vállalkozások versenyből fakadó kockázatainak elkerülése, illetőleg kezelhetővé tétele érdekében juttatja szerephez a vállalkozások gyakorlati együttműködését¹².

Ha egy vállalkozás versenytársai előtt felfedi az általa a piacon a jövőben tanúsítandó magatartást (pl. az árak vonatkozásában) és versenytársait – jövőbeni magatartásuk befolyásolása céljából – ugyanezen magatartásra buzdítja, ésszerűen feltételezheti, hogy versenytársai az általa közölt információknak megfelelő magatartást fognak tanúsítani, vagy legalábbis figyelembe fogják venni azokat a piacon követett magatartásuk meghatározásakor, és ezáltal az érintett vállalkozások a verseny kockázatai helyébe a köztük lévő kooperációt léptetik. Ennek megfelelően a vállalkozások jogsértést követnek el (összehangolt magatartást tanúsítanak), ha egy olyan, a jövőbeni piaci magatartással kapcsolatos bizonytalanság helyébe lépő mechanizmusban vesznek részt, amely szükségszerűen magában rejti azt, hogy mindegyik vállalkozás jövőbeni piaci magatartásának kialakítása során figyelembe veheti a versenytársaktól kapott információkat. Ez azt is jelenti, ilyen esetben nem kell kimutatni, hogy az információcsere milyen konkrét következményei voltak a piacon¹³.

Az összehangolt magatartást jellemzően a vállalkozások jövőbeni magatartására vonatkozó kölcsönös információcsere előzi meg, azon, az összehangolt magatartás tilalmába ütköző, vállalkozások közötti koordináció érdekében, amelynek célja a versenyben való részvétellel együtt járó kockázat, a verseny vállalkozásokra kifejtett nyomásának csökkentése. Az összehangolt magatartás lehetőséget teremt arra, hogy a vállalkozások megszüntessék, vagy legalább csökkenték a versenytársak jövőbeni piaci magatartása tekintetében fennálló – és a verseny egyik lényegi elemének tekinthető – bizonytalanságot, illetőleg a gazdasági versenyben a nem mindig, s nem minden vállalkozás által elkerülhető piaci kudarc kockázatát.

Vállalkozások társulásának, társadalmi szervezeteinek döntései

Nemcsak a vállalkozások közötti megállapodás, illetőleg összehangolt magatartás, hanem a vállalkozások társulásának döntése vonatkozásában is megfogalmazódik a versenyjogi tilalom, amennyiben annak célja vagy hatása e tilalom alapján jogsértőnek minő-

sül. Vállalkozások társulásának minősül a vállalkozások társadalmi szervezete (szövetsége, egyesülete stb.)¹⁴, de egy konzorcium is (amelynek döntései ennek megfelelően vállalkozások társulásának döntéseiként értékelendők)¹⁵.

A vállalkozások által létrehozott szakmai érdekvéviselői szervezetek döntései, az ezen döntések eredményeként létrejött előírások, szabályzatok, etikai és más kódexek (közvetlenül vagy közvetett formában) alkalmasak a vállalkozások (mindenekelőtt, de nem kizárólagosan tagjaik) piaci magatartásának befolyásolására.

E döntések a vállalkozásokat versenyt kizáró vagy korlátozó magatartás tanúsítására kötelezhetik, illetve készíthetik, függetlenül attól, hogy az ajánlásoként vagy kötelező jelleggel jelennek meg¹⁶, s ezen versenyjogi ítéletet önmagában az sem befolyásolja, ha a vállalkozások – tagjai piaci tevékenységét befolyásoló – társadalmi szervezete nonprofit módon tevékenykedik¹⁷. A tagjai érdekében tevékenykedő, őket képviselő vállalkozások társadalmi szervezetének magának nem kell piaci magatartást tanúsítania, a versenyjogi értékeléshez elegendő, hogy a kifogásolható hatásokat a tagok (tagvállalkozások) piaci magatartása váltja ki¹⁸.

Gyakran a vállalkozások szövetségei vagy más szervezetek vállalnak fel olyan feladatokat, melyek hozzájárulnak a transzparencia és a piaci ismeretek növeléséhez, és így lehetővé teszik a tagvállalatok számára, hogy döntéseiket a kereslethez hangolják, csökkentsek költségeiket és elkerüljék a kockázatos döntéseket. Ugyanakkor nem minden vállalkozások közötti információcsere minősül versenyellenesnek. Különösen sokszereplős verseny piacon, a nem vállalkozásspecifikus, tehát összesített adatok megismerése, kicserélése még kifejezetten versenyt erősítő jelenségnek is nevezhető. Jogsértők azonban azok az információcsere-rendszerek, amelyeknek az a célja vagy hatása, hogy a versenytársak bizonytalan viselkedéséből eredő kockázatokat csökkentsek. Az információkártelemek versenyellenes hatásainak megítélésénél a következő szempontok meghatározóak:

- az adatok jellege (mire vonatkozik), részletezettsége,
- az adatok „kora” (múltbeli, közelmúlt, jövőbeni),
- az adatáramlás időbeli gyakorisága,
- a piac struktúrája (elsősorban a szereplők száma)¹⁹.

A kartelljog összefoglaló kategóriájába mindhárom fentebb felsorolt magatartási tényállás beletartozik. Mindazonáltal a versenyjog alkalmazói ennél rend-

szert szűkebb értelemben használják a fogalmat. Az egyik szokásos szűkítés a kartell fogalmát csak a versenykorlátozó megállapodásokra vonatkoztatja. Eszerint a *kartell a részt vevő vállalkozások közötti akarat-egyezségben megnyilvánuló megállapodását feltételezi, függetlenül annak konkrét formájától. A továbbiakban a „megállapodás” és a „kartell” fogalmait szinonimaként fogjuk használni.*

A kartellek típusai

A jogalkalmazók által használt tipizálás szerint a kartellek alapvetően két fő csoportba sorolhatók. *Horizontális kartelleknek* nevezzük azokat a megállapodásokat, amelyeket ugyanazon az érintett piacon, egymást helyettesítő termékeket értékesítő, és ezért egymás versenytársainak minősülő vállalkozások kötnek.

A horizontális kartelleknek sok fajtája van. Megállapodást lehet kötni az árakról, esetleg a legalacsonyabb árakról – ami alá senki sem kínál –, illetve az árverseny teljes kizárásáról is (pl. amikor egy közbeszerzéses pályázaton a versenytársak rögzítik, hogy ki, mekkora ajánlati árral fog pályázni). Fel lehet osztani a piacokat, vagyis minden résztvevőnek lehet egy piaca, ahol nem kell tartania a konkurenciától. A piacfelosztás vonatkozhat földrajzi területekre vagy termékekre. Lehet a megállapodást bizonyos kereskedelmi feltételek alkalmazásáról vagy elkerüléséről kötni, meg lehet egyezni bizonyos szállítók vagy vevők mellőzéséről. Ráadásul a felsoroltakat kombinálni is lehet.

A horizontális kartellek egyik különlegesen súlyos esete, amikor a versenytársak versenytárgyalásokon kartelleznek. Ilyenkor a kartellezők előzetesen megállapodhatnak arról, hogy ki nyeri a tendert, ami után a többiek versenyképtelen ajánlatokat adnak be. Így még a nyertes is megengedheti magának, hogy mondjuk kicsit „vastagon fogjon a ceruzája” az árajánlatkor, hiszen biztos lehet benne, hogy a többiek nem viszik el az orra elől a megrendelést. A következő alkalommal egy másik vállalat nyer, aztán megint a következő. A nyeresi lehetőség előre meghatározott rendben vándorol a versenytársak között.

A tisztán versenykorlátozó (ún. „kőkemény”) horizontális kartellek célja nyilvánvalóan a verseny korlátozása és a monopóliumként való viselkedés. Ilyen az árrögzítés, eladási feltételek rögzítése, piacfelosztás stb. Ezek a megállapodások valamilyen szempontból monopóliumot teremtenek, azaz kizárják a versenyt. Árrögzítés esetén megszűnik az árverseny, piacfelosztásnál a vevő egyetlen eladóval találja szembe magát. A versenytársak általában nagyobb haszonra tesznek szert a kartellezéssel, mint nélküle. Vannak azonban olyan megállapodások, amelyek – azon túlmenően,

hogy versenykorlátozó hatásuk is van – a versenyre, illetve a fogyasztókra pozitív hatással is lehetnek. Általában olyan megállapodások tartoznak ide, mint a közös termékfejlesztés, közös piacra lépés, közös marketing, közös kutatások, tehát a lényeg, hogy közösen végeznek valamilyen tevékenységet a résztvevők, ám ezek nem eredményezik a fogyasztókkal szembeni egységes fellépést. Az ilyen megállapodások korlátozhatják a versenyt, de lehetnek hatékonyságnövelő hatásaik is. Az ilyen megállapodásokat a versenyjog az előnyök és hátrányok mérlegelésétől függően hagyja működni (engedélyezi) vagy akadályozza (megtiltja).

A kartellek másik fő típusa, amikor a versenykorlátozó megállapodás nem azonos érintett piacon működő versenytársak, hanem egymással vevő-eladói viszonyban lévő vállalkozások között jönnek létre. A vertikális megállapodások széles körében is található olyanok, amelyek esetleg versenyjogi aggályokat vethetnek fel. Gyakori például, hogy a gyártó cég csak az általa meghatározott szempontok szerint kiválasztott viszonteladókra keresztül értékesíti a termékeit. Ezek rendszerint az ún. márkatermékek, amelyek esetében a gyártó számára fontos, hogy termékei milyen eladói környezetben kerülnek a fogyasztóhoz. Gyakran fordul elő, hogy a kiskereskedő cég csak egyetlen gyártó márkatermékeit forgalmazza. Ebbe a körbe tartozik az az eset is, amikor egy viszonteladó a gyártó cégtől egy meghatározott területre (például egy országra) vonatkozóan kizárólagos forgalmazási jogot kap.

Egy megállapodástípust kivéve általában nem egyszerű megállapítani azt, hogy egy vertikális megállapodás összességében káros versenyhatásokkal jár(hat)-e. Az előbbi tilalmazotti körbe tartozik, amikor a gyártó korlátozza a viszonteladó kiskereskedelmi árait. A többi vertikális megállapodás esetében annak versenyre gyakorolt előnyeinek és hátrányainak összevetése alapján határozható meg, hogy szükség van-e versenyhatósági beavatkozásra.

Miközben a horizontális megállapodások helyettesítő termékeket érintenek, a vertikális megállapodások kiegészítő termékekre vonatkoznak. Helyettesítő termékek esetében a megállapodásban részt vevő cégek abban érdekeltek, hogy a többiek emeljék a termékeik árait, ezáltal csökken a verseny intenzitása. Kiegészítő termékek esetében a helyzet éppen ennek a fordítottja: a megállapodó cégek abban érdekeltek, hogy a másik csökkentse az árait. A vevő cég szeretne olcsóbban hozzájutni az inputtermékhez, az input eladója pedig szeretné, ha az inputtermékét felhasználó output iránt nőne a kereslet.

A kartellekkel szembeni versenyhatósági fellépés

A GVH által 2007-ben befejezett kartelleljáráások tanulságai

A külső megfigyelő számára a befejezett eljárások tanulmányozása könnyebbnek tűnik, mert ezekről a GVH évente köteles részletes beszámolót készíteni az Országgyűlésnek, amelyet nyilvánosságra is hoznak. Az adott évben indított eljárásokról a közvélemény nem szükségszerűen értesül, különösen a 2007 előtt indított eljárásokról. A GVH erről nem köteles tájékoztatást adni, a törvényi kötelezettsége mindössze annyi, hogy amennyiben az eljárás megindításáról közleményt adnak ki, akkor annak befejezéséről is kötelesek értesíteni a közvéleményt²⁰.

A GVH 2007-ben 15 olyan eljárást zárt le, amely versenykorlátozó megállapodás miatt indult. Ezek közül 10 horizontális, 3 pedig vertikális jellegű megállapodást tartalmazott, 2 pedig vegyes természetű volt. Hatósági beavatkozásra – 3 horizontális kartell kivételével – mindegyik eljárásban sor került. A hatóság összesen több mint egymilliárd forintnyi bírságot szabott ki. Összehasonlításként a 2006. évi adatok szerint a GVH 19 versenykorlátozás miatt eljárást indított, amelyből 15 igényelt hatósági beavatkozást, amelyből 12 horizontális, 5 vertikális megállapodás miatt indult, 2 pedig mindkettőt tartalmazta. Ez utóbbi kategóriába tartozó ügyben kiszabott kiemelkedő mértékű (több mint hatmilliárd forintnyi) bírság miatt az összes versenykorlátozó megállapodás miatt kiszabott bírság összege 8 és fél milliárd forint volt, amelyből vertikális kartell miatt egyáltalán nem került sor bírság kiszabására. A horizontális megállapodások miatt kiszabott bírság összege mintegy kétmilliárd forint volt. 2005-ben 25 hasonló természetű eljárás indult, amelyből 13 esetben került sor versenyhatósági beavatkozásra. A 25 eljárás közül 12 horizontális, 11 pedig vertikális megállapodás miatt indult. A horizontális kartellek miatt kiszabott bírság összege megközelítette a hárommilliárdot. 2004-ben 28 eljárás indult, 13 horizontális és 8 vertikális megállapodás miatt. A horizontális kartellek miatt kiszabott bírság összege 8 és fél milliárd forint volt.

Az adott évben lezárt kartelleljáráások száma a vizsgált négyéves időszakban évről évre csökkent. Míg 2004-ben 28 hasonló eljárás indult, 2007-ben már csak 15, a csökkenés elsősorban a vertikális megállapodások miatti eljárások számának tendenciaszerű visszaesésének tudható be. A horizontális megállapodások miatti eljárások száma lényegében változatlan maradt. A kiszabott bírságok nagyságában is visszaesés tapasztalható, ha leszámítjuk azokat az ügyeket, amelyek a

2004 és 2006 közötti három évben kiugróan magas mi voltuk miatt „megzavarták” a tendenciát. Ha ezt a három ügyet nem számítjuk, akkor a horizontális kartellek miatt kiszabott bírságok évről évre kb. egymilliárd forinttal csökkentek volna.

A külső megfigyelő számára önmagában a bírságok fenti alakulásából semmiféle következtetés nem vonható le a kartellek szerepére vonatkozóan, azon túlmenően, hogy a GVH elé került horizontális kartellek esetében a hatóság szigorúan – a 2004 előtti időszakhoz képest lényegesen szigorúbban – lépett fel. Az esetek száma lényegében nem változott, a bírságok – bár az egy ügyre eső bírságok csökkenő tendenciát mutattak (ismét csak leszámítva a kiugró három esetet) – a 13-15, évente lezárt esetre vonatkoztatva megfelelően szigorúnak tűnnek. E tekintetben a versenyhatóság fellépése arra utal, hogy a horizontális kartellek igen komoly problémát jelentenek a gazdaság számára, amelyekkel szemben a magas bírságokban is megnyilvánuló szigorú fellépésre szükség van.

A kartellekkel szembeni szigorú hatósági fellépésnek azonban a bírságok nagysága csak az egyik szükséges, de nem elégséges feltétele. Legalább ennyire fontos annak vizsgálata, hogy vajon a kartellek észlelése tekintetében javult-e a helyzet a vizsgált időszakban. Lehet-e határozottan állítani azt, hogy a korábbi időszakokhoz képest nőtt a kartellek hatóság általi észlelésének valószínűsége, aminek következtében nagyobb valószínűséggel számíthatnak a kartellező vagy erre készülő vállalkozások arra, hogy a versenyhatóság tudomást szerez a titkos versenykorlátozó megállapodásról?

A kartellek szerepét e kérdésre adott válasszal összefüggésben lehet értékelni az ún. engedékenységi politikát, illetve elemezni annak hatását a kartelleljáráások észlelésére. E körben egyrészt szó lesz magáról az engedékenységi politikáról, illetve annak változásáról, és másrészt megnézzük, hogy számokban kifejezve látszik-e érzékelhető változás a megindított kartelleljáráások számában.

Az engedékenységi politika szerepe a kartellek észlelésében

A versenyjogi jogsértések közül a legsúlyosabbnak tartott, a versenytársvállalatok egymás közötti, jellemzően titkos megállapodásai súlyos károkat okoznak a résztvevőkön kívül a gazdaságnak. A bírsággal való fenyegetés önmagában nem elég hatékony eszköz az elrettentéshez. A mégoly magas szigorú bírságot is többnyire ki tudják gazdálkodni a cégek, ezért a vállalati felsővezetők egyrészt nem igazán tartanak a bírságtól, másrészt nem érzik a saját bőrükön a lebukással járó kockázat fenyegetését.

Az engedékenységi politika a lebukás kockázatát erősíti azáltal, hogy érdekelte teszi a kartellező vállalkozásokat a kartell „lebuktatásában”. A hasonló politikák teljes vagy részleges bírságelengedést kínálnak azon kartellező vállalkozások számára, amelyek hajlandóak a hatóságnak a kartellról információkat szolgáltatni.

A GVH 2003-ban vezette be saját engedékenységi politikáját, amely először GVH-közleményként jelent meg. Politikai alkalmazása azonban mindeddig nem volt igazán sikeres. 2007-ben egy²¹, 2006-ban egy sem, 2005-ben három, 2004-ben egy eljárás sem zárult le engedékenységi politika keretében.

A kartellekkel szembeni fellépés erősítésére a versenytörvény módosítására is sor került 2008-ban, amelyek hatékonyabb fellépést tehetnek lehetővé a jövőben a Gazdasági Versenyhivatal és a károsultak fegyvertárában. A vállalkozások bírságolása mellett megteremtődött a cégvezetők személyes jogi felelősségre vonásának lehetősége, és könnyebbedett a versenyjogi jogsértéssel károsított személyek magánjogi úton való fellépése, illetve vonzóbb lehet a titkos versenykorlátozó megállapodások hatékony felderítését szolgáló engedékenységi politika a vállalkozások számára.

A vállalatvezetők egyéni, büntetőjogi felelősségre vonásának lehetőségét a Btk. 2005-ös módosítása alapozta meg, igaz, két irányból is korlátozottan: csak a közbeszerzési eljárások (vagy koncessziós pályáztatás) során elkövetett, és csak a legsúlyosabb, ún. kőkemény kartellek közül is csupán két fajta versenykorlátozás vonhat maga után börtönbüntetést: az árrogzítás és a piacfelosztás. A büntetőjogi fenyegetés tehát hiába súlyos – a bíróság a kartellező cég vezetőjét akár ötéves szabadságvesztésre ítélni – alkalmazhatósága szűkre szabott. A versenytörvény legújabb módosítása ezért életre hívta az egyéni felelősségre vonhatóság egy másik formáját is: az árrogzító vagy piacfelosztó kartell megkövetésében részt vevő, vagy az ellen nem tiltakozó vállalatvezetők két évig nem lehetnek vezető tisztségviselők semmilyen cégben. A vezetői felelősség nem feltétlen, lehetőség lesz a szankció alóli mentesülésre külön bírósági eljárásban, ahol az érdekelt személyre szabott bizonyítással tisztázhatja majd magát, ha azonban ez nem sikerül, az „eltiltás” életbe lép²². A jogsértő cégeknek a jövőben nem csupán a versenyhatósági vizsgálatról és bírságtól kell tartaniuk, hanem az általuk megkárosított fogyasztók, cégek által indított perekről is²³.

A GVH által 2007-ben indított kartelleljáráások és a levonható következtetések

Az ügyindításokkal kapcsolatos információk elsősorban arról tájékoztatnak minket a kartellek szerepével kapcsolatban, hogy időben közelebb vannak

egy-egy adott versenypolitikai eszköz bevezetésének időpontjához. Ezekhez az információkhoz már nehezebb hozzáférni, mert ugyan a GVH – korlátozott körben – ún. gyorsjelentéseket tett közzé az adott évben érkezett panaszok és bejelentések jellegéről, illetve az ezek nyomán indult versenyfelügyeleti eljárásokról, de ezek részben csak korlátozott kör számára hozzáférhetőek, másrészt nem képezik részét semmiféle részletes elemzésnek (szemben például az üzyszáró adatokra alapuló országgyűlési jelentésekkel).

A mellékletben látható táblázatból kiolvasható, hogy a GVH 2007-ben összesen tíz ügyet indított versenykorlátozás miatt, amelyek közül hét tekinthető a szokásos értelemben vett kartellnek, a fennmaradó három vállalkozások szövetségeinek valamiféle jogsértő információközlése²⁴. Ugyanebben a táblázatban látható azon ügyeknek a köre, amelyek 2006-ban indultak, de áthúzódtak 2007-re. 19 ilyen ügy volt, amelyek mindegyike versenykorlátozó megállapodás miatt indult, a hagyományos értelemben vett kartellek száma 13, a horizontális kartellek száma 5. Ugyancsak a mellékletben látható az az ábra, amely a 2007-es ügyek ügytípusonkénti megoszlását mutatja. Eszerint, a GVH által 2007-ben kezelt ügyeknek mindössze 9%-a minősült kartellnek (amelyben benne vannak a vállalkozások társulási által hozott döntések is).

2005-ben a GVH 15 olyan ügyet kezelt, amely ebben az évben megállapodás miatt indult, amelyek között igen alacsony volt az általunk definiált értelemben kartellnek minősíthető ügy. 2004-ben a vizsgált horizontális és vertikális kartellek száma lényegesen nagyobb volt (23).

Az indított ügyek elemzése alapján is hasonló következtetés vonható le, mint a lezárt ügyek alapján. A kartellügyek száma csökkenő tendenciát mutat, ami elsősorban a vertikális kartellek számának visszaesésére vezethető vissza. A horizontális kartellek ügyében indított eljárások száma azonban önmagában is csökkent.

Néhány kiemelt iparág „kartellérintettsége”

A kartellek elterjedéséhez vezető egyik gazdasági folyamat az ágazat dinamikájának ingadozása (egyik évben felfutnak, a másik évben gyakorta összességében visszaesnek a megrendelések). Az EU-csatlakozás versenyt erősítő hatása 2005-től jelentősen befolyásolta a magyar gazdasági életet. A piacok EU-szintű és globális integrációja révén erősödő verseny segítette a fogyasztói igények teljesebb kielégítését. A nemzetközi verseny a tartós fogyasztási cikkek árának, vagy az autópálya-építési díjak csökkenését is eredményezte.

A verseny ugyanakkor alkalmazkodási kényszerrel jár, ami a vállalkozások egy részének tönkremenetelét

hez vezet. A verseny erősödése a vállalkozásokat a külföldi piaci hatások figyelembevételére kényszeríti mind a hazai, mind a külföldi piacokon. A nagyobb konkurenciaharc egyes vállalkozások jövedelmezőségének csökkenését hozta, így a vállalati működés racionalizálását kényszerítette ki. Ennek nyomán a vállalatok belüli reorganizáció, illetve a hatékonyságnövelésre képtelen vállalkozások tönkremenetele a termelési erőforrások felszabadulásával járt. Ugyanakkor a verseny erősödése a tisztességtelen versenyszervezők terjedését is okozta, beleértve a kartellek kialakítását és a vállalkozások közötti egyéb, versenykorlátozó jellegű megállapodások szerepének erősödését. Ezt támasztják alá a GVH által, egyes konkrét iparágakban részt vevő vállalkozások közötti megállapodások miatt indult eljárások tapasztalatai is. Az alábbiakban felsorolásszerűen megemlíti azokat az iparágakat, amelyeket több, jelentős bírsággal végződő eljárás is érintett.

Az *építőipari termelés* a korábbi évek dinamikus növekedése, majd a 2006-ban megfigyelt kismértékű csökkenés után 2007-ben jelentősen elmaradt az egy évvel korábbitól. Ebben a kereslet csökkenésének, az új építési engedélyek csökkenő számának, a piacra épített lakásprojektek elnyúló értékesítési idejének, illetve a költségek növekedésének egyaránt szerepe lehetett. A nehézségek a fizetésképtelenségi, illetve végelszámolási eljárások megugrásához vezettek. A nehézségekre az építőipari cégek a foglalkoztatottak számának csökkentésével reagáltak, illetve a már folyamatban lévő projektjeik gyorsabb befejezésével próbálták bevételhez jutni. Az autópálya-építést érintette a Vj-27/2003., a metróépítés előzményeként a Bartók Béla út felújítását a Vj-138/2002. sz., a Kaposvári Egyetem felújítását a Vj-154/2002. sz., a Nyugdíjbiztosító székházának megújítását a Vj-28/2003. sz., míg a Vj-74/2004. sz. eljárás egy terézvárosi társasház felújítását. Ugyancsak útépitést érintett a Vj-56/2004. sz. eljárás.

A 2005-ben lezárult három engedékenységi eljárás mindegyike nemzetközi kartell magyarországi vonatkozásait vizsgálta, és további közös elem volt bennük, hogy a bejelentő vállalkozás az EK Bizottságánál is bejelentéssel élt. Közel 15 évig működött egy kartell a *takarmányfoszfát-piacon* (Vj-101/2004.), egy nemzetközi szintű kartell magyarországi hatásainak feltárására kerülhetett sor engedékenységi kérelem alapján a *nagyfeszültségű gázszigetelésű elektromos kapcsolóberendezések piacán* is (Vj-102/2004.). 1999 végétől 2002 közepéig működött kartellmegállapodás a magyarországi *benzil-butilftalát (BBP) piacon* (Vj-186/2004.).

A leégett Budapest Sportcsarnok helyén épült Budapest Sportaréna hasznosítására létrejött kartellmegállapodást vizsgálta a GVH a Vj-60/2004. sz. eljárásban,

amely a *kiemelt zenei és sportrendezvények szervezésének és jegyértékesítésének piacait* érintette.

A *kötelező gépjármű-felelősségbiztosításoknál* a szabad szolgáltatóváltási időszak most is a verseny felpörgését és árcsökkenést eredményezett. Az internetes szolgáltatók megjelenésével könnyebbé vált az ajánlatok összehasonlítása is, ami ugyancsak a versenynek kedvezett. A *CASCO-piac* koncentrációja a bekövetkezett kisebb csökkenés ellenére továbbra is igen magas. A piac három legnagyobb szereplőjéhez (Allianz, Generali, Uniqua) folyik be a díjbevétel több mint 85%-a. Az utóbbi négy év alatt áttörést egyetlen más biztosítónak sem sikerült elérnie. Ehhez az is hozzájárul, hogy a CASCO-biztosítások esetében nincs egy olyan időszak (november-december), mint a kötelező gépjármű-felelősségbiztosítás esetén, amikor a szerződések egy része megszűnik, s a korábbi biztosító helyett a szerződő egy másikat választ. A CASCO-díjak szintje olyan magas, hogy növekszik a CASCO nélkül autót vásárló ügyfelek száma. 2006-ban több nagy szereplő csökkentette árait.

A 2006. év legnagyobb összegű bírságkiszabásával zárult versenyfelügyeleti eljárás a biztosítási piacot, azon belül is a kötelező gépjármű-felelősségbiztosításhoz, illetve a CASCO-hoz köthető rezsiorádjákat érintette (Vj-51/2005.).

A *mozipiac* erős konkurenciát kapott a DVD-filmektől, az internetes letöltéstől, illetve a televíziótól, ami fúziókra, illetve versenykorlátozó megállapodásra ösztönözte a moziüzemeltetőket (Vj-70/2002.).

Több vizsgált kartellügy érintette az *informatikai beszerzések* piacát. Öt magyarországi tudományegyetem 2004 folyamán közbeszerzési eljárásokat írt ki integrált gazdálkodási információs rendszerek, illetve kórházi informatikai rendszerek beszerzésére mintegy 14 milliárd Ft értékben, amelyet a GVH a Vj-162/2004. sz. eljárásban vizsgált. A Vj-21/2005. sz. ügy tárgya a paksi erőmű által kiírt informatikai tender volt, míg a Vj-20/2005. sz. eljárás a győri önkormányzat hasonló tenderét érintette. A Vj-40/2005. sz. ügyben több ilyen informatikai jellegű beruházást vizsgált a GVH, amelyeket az MFB és a HVB Bank írt ki.

2007-ben a legnagyobb összegű versenyfelügyeleti bírság a *lapterjesztés piacát* érintette. Összesen 936 millió forintot a Magyar Posta Zrt. (Posta) és a Magyar Lapterjesztő Zrt. (Lapker) piacfelosztó megállapodása miatt szabtak ki (Vj-140/2006.).

A *valutaváltó piacot* a Vj-83/2005. sz. eljárásban vizsgálta a hatóság.

A GVH-eljárások alapján megállapítható, hogy a kartellek által nyilvánvalóan súlyosan terhelt egyik iparág az építőipar, ezen belül is a kiemelt nagyberuhá-

zások keretében megvalósuló építőipari tevékenység, illetve az informatikai beruházások piaca, amelyeken a megrendelések rendszerint közbeszerzési eljárások keretében zajlanak le.

A magyar és az uniós versenyhatóság értékelése saját 2007. évi kartellelles tevékenységének eredményességéről

Az Európai Bizottság saját 2007-es versenyjogi fellépésének eredményességéről 2008 júliusában igen elégedett hangvételű jelentést tett közzé. Éves összefoglaló jelentésében Brüsszel megállapítja, hogy tavaly a versenypolitika még a korábbiaknál is jobban beágyazódott a Bizottság átfogó gazdasági reformprogramjába, a Lisszaboni Stratégiába. Neelie Kroes illetékes biztos az éves jelentés bemutatásakor kijelentette: „A piacok működésének az európai fogyasztók és vállalkozások érdekében történő fejlesztése továbbra is az európai projekt lényegi eleme marad. 2007-ben a keményvonalas kartellezők elleni fellépésével a Bizottság jelentősen hozzájárult a fogyasztói jóléthez.”²⁵

A Bizottság elégedettnek tűnik a kartellek felderítését célzó engedékenységi politika alkalmazását illetően. 2006 decemberében jelent meg a felülvizsgált engedékenységi közlemény (Ez a korábbi, 1996. és 2002. évi változatok után már a harmadik közlemény e téren). Ennek megjelenésétől 2007 végéig a Bizottsághoz húsz mentesség iránti kérelem és 11, a bírság csökkentése iránt benyújtott kérelem érkezett, s számos esetben az ezen alapuló bejelentések tették lehetővé egy-egy kartell feltárását.

A Bizottság 2007-ben *kiemelt prioritásként kezelte a kartellek felderítését, kivizsgálását és szankcionálását*. Tevékenységét főként a világméretű vagy európai léptékű, kőkemény kartellekre összpontosította. A Bizottság tavaly e téren nyolc végleges határozatot tett közzé, amelyekben 41 vállalkozásra összesen 3 milliárd 334 millió euró értékű bírságot rótt ki (összehasonlításképpen: 2006-ban hét végleges határozattal 41 vállalkozásra összesen 1 milliárd 846 millió euró értékű bírságot vetett ki). A kartellelles fellépés terén a Bizottság eddig a lift- és mozgólépcsőgyártók ügyében rótt ki a legmagasabb bírságot (992 millió euró).

A kartellelles küzdelemben egy érdekes és fontos új „frontot” nyitott a Bizottságnak az ún. Treuhand-ügyben hozott határozatát most helyben hagyó elsőfokú bírósági ítélet, amelyben a bíróság szerint is felelőségre vonható egy kartellügyben egy olyan harmadik fél (például egy tanácsadó cég), amely közvetlenül nem részese a megállapodásnak, de közreműködött annak létrejöttében (Global Competition Review, 1999). Az elsőfokú bíróság T-99/04. sz. ügyben hozott ítélete:²⁶

AC-Treuhand AG kontra Bizottság, e vállalkozás felelősségét az egész jogsértésért nem zárja ki azon tény, hogy nem azon a piacon fejt ki tevékenységét, ahol a versenykorlátozás megvalósul.

A Gazdasági Versenyhivatal ugyancsak sikeresnek értékelte 2007. évi munkáját, mely nagyszámú versenyhivatali eljárásban, a versenypártoló munka, valamint a versenykultúra-fejlesztő tevékenység erősítésében öltött testet²⁷. A GVH ebben az évben is sokrétű tevékenységével igyekezett elérni a verseny fenntartását az egyes piacokon. A versenyfelügyeleti munka mellett egyes esetekben hatékonyabbnak ítélte a versenypártoló beavatkozásokat, illetve egyre fontosabb szerepet szán a versenykultúra-fejlesztő tevékenység hatékony ellátásának.

A versenyfelügyeleti eljárások száma nagyságrendileg azonos az előző években lefolytatott eljárások számával: 196 versenytanácsai döntéssel lezárult eljárás volt 2007-ben. A versenyfelügyeleti eljárásban hozott határozatok 74 esetben állapították meg a versenytörvény megsértését, s összesen 2,248 milliárd forint összegű bírságot szabott ki a hivatal. Ez az összeg alacsonyabb, mint az előző évben összesen kirótt, rekordnagyságot elérő bírság, aminek oka egyrészt a *legsúlyosabb versenysértő magatartások, a kartellek végső döntéssel lezárult számának csökkenésében* keresendő, másrészt, hogy az erőfölénnyel való visszaélés miatt indult ügyek esetében az eljárás alá vont vállalkozások a kötelezettségvállalások folytán többmilliárdos potenciális büntetés alól mentesültek.

A legnagyobb visszhangot általában a GVH kartell-ügyekben hozott döntései váltják ki. 2007-ben kevesebb kartellügyben született végső döntés, mint a megelőző években, és az ügytípusban kiszabott összes bírság 1,021 milliárd forint volt. A legnagyobb kartellügy 2008-ban a Magyar Posta és a Lapterjesztő versenykorlátozó megállapodása volt, ami miatt összesen 936 millió forint bírságot szabott ki a GVH. A *lezárt kartellügyek számának csökkenése persze nem jelenti azt, hogy a vállalkozások a GVH erélyes fellépése miatt ne köménnek tiltott megállapodásokat. Pusztán arról van szó, hogy a kartellezők szorosabbra zárták soraikat, némileg megnehezítve ezzel a GVH dolgát. Tevékenységük azonban a jelek szerint nem járt sikerrel, hiszen 2007-ben is sikerült néhány kartellgyanús ügyben eljárást indítani*. A vasútépítő, a borász, a sütőipari kartell ügyében jelenleg is zajlik a versenyhivatali vizsgálat.

A GVH komoly sikerként értékeli, hogy 2007-ben jogerősen pert nyert – többek között – a kartellező autópálya-építő vállalkozásokkal szemben, amelyekre 2004 nyarán rekordösszegű, több mint 7,043 milliárd forintos bírságot szabott ki a versenyhatóság.

Néhány megállapítás a kartellek szerepével, illetve a versenyhatóság kartellelles fellépésével kapcsolatban

A vertikális megállapodásokat vizsgáló eljárások számának csökkenése

A vertikális megállapodásokat vizsgáló eljárások számának csökkenése összefüggésbe hozható a versenytörvény 2005. évi módosításával. 2005. november 1-jétől kezdődően megszűnt a vállalkozások számára mindaddig nyitva álló jogi lehetőség arra vonatkozóan, hogy a versenyhatóságtól kérelmezhesék egy tervezett megállapodás egyedi mentesítését, vagy annak megállapítását, hogy az valamely csoportmentességi rendelet hatálya alá tartozik. *A módosítást megelőzően számos olyan eljárás folyt, amelyek a fentiek szerinti kérelemre indultak és jelentős mértékben jogi biztonságot nyújtottak a vállalkozások számára.*

A Tpv. 2005. évi LXVIII. törvénnyel hatályba léptetett módosítása szerint, 2005. XI. 1-jétől a vállalkozók nem fordulhatnak kérelemmel a versenyhatóság felé annak megállapítása tárgyában, hogy egy közöttük kötött, egyébként a Tpv. 11. § (1) bekezdésébe ütköző megállapodás valamely csoportmentességi rendelet alá tartozóan vagy egyedi mentesítés alapján mentesülhet az általános kartelltilalom alól. Ezt követően a vállalkozásoknak maguknak kell megítélniük, hogy valamely megállapodás a fenti két mentesítési mód valamelyike alá tartozóan, az előnyök és hátrányok mérlegelése után a jogszerűen működtethető kartellmegállapodások körébe tartozik, vagy nem.

A törvénymódosítás oka az unió részéről egyértelműen az volt, hogy a Bizottság munkaterhelését csökkentse. A GVH esetében azonban ilyen túlterhelés nem volt megállapítható, amikor – követve az unió jog változását – a fenti módosítást életbe léptették. Ennek számos későbbi ügy esetében valószínűsíthetően negatív hatásai voltak, amelyekkel kapcsolatos versenyjogi kockázatokat csökkenthetné volna, ha a magyar jog megtartja a mentesítés, illetve a mentesülés iránti kérelem jogi intézményét, természetesen csak azokra az esetekre vonatkoztatva, amelyekben nem állapítható meg a tagállamok közötti kereskedelem érintettsége, hiszen ebben az esetben az unió versenyjog alkalmazása kötelező a nemzeti versenyhatóság számára. Mindazonáltal valószínűsíthető, hogy a csak a hazai piacot érintő megállapodások előzetes normakontroll-lehetőségének megtartása is jelentős mértékben hozzájárulhatott volna a hazai piacon működő vállalkozások versenyjogi magatartásának „jogbiztonságosabbá” tételéhez.²⁸

Hadd hozzak a fentiekre csak két példát a személyes tapasztalataim alapján. Az egyik olyan ügy, amely más-

képpen is végződhetett volna, a kiemelkedő bírságkiszabásról elhíresült vertikális kartellügy (Vj-51/2005.), amelyben a két nagy biztosító versenykorlátozó megállapodást kötött a gépjármű-márkakereskedések szövetségével. A megállapodásnak az volt a lényege, hogy a gépjármű-kárrendezések során a biztosítók hajlandók magasabb óradíjakat elismerni, ha ellentételezésül a gépjármű-márkakereskedők vállalják, hogy az új autók értékesítése során a két nagy biztosító CASCO- és GFB-termékeit kínálják az ügyfeleknek. Ennek a megállapodásnak nyilvánvalóan voltak a fogyasztókra és a versenyre nézve előnyös hatásai is. A fogyasztóktól a márkaszervizek átvállalhatták a teljes körű kárrendezés valamennyi pluszterhét, a biztosítási piacról pedig kiszorultak azok a nem hatékony, a költségeket nyilvánvalóan nem fedezően túl alacsony díjat kérő biztosítók, amelyek ezért túl kockázatosak a fogyasztó számára, aki ezt már csak akkor ismeri fel, amikor az első ilyen alacsony díjakkal dolgozó „kisbiztosító” tönkremegy. (Lásd pl. a közelmúlt eseményei közül a MÁV Egyesület esetét.) Véleményem szerint, ha az egyedi mentesítés iránti kérelem, mint előzetes normakontroll lehetősége fennmaradt volna, akkor a biztosítók minden bizonnyal benyújtották volna a GVH-hoz a megállapodás tervezetét, és a GVH-nak pedig időben módja lett volna arra, hogy az adott piaci viszonyok elemzése alapján jogi álláspontot alakítson ki ezzel kapcsolatban, és amelynek figyelembevételével olyan módon és formában lehetett volna ezt a megállapodást bevezetni, hogy ne vessen fel komoly versenyaggályokat. Vagy ha ez nem lett volna lehetséges, akkor bevezetését megtiltani, még mielőtt többmilliárdos bírság kiszabására kell sort keríteni.

A másik ügy ugyancsak egy vertikális megállapodás, és hasonlóképpen egészen más eredményt is hozhatott volna. Az ügy kárvallottja (Vj-81/2006.) egy orvosi műszerek és felszerelések beszerzésével foglalkozó magyar kisvállalkozás lett (Kortex Kft.), amely azt a hibát követte el, hogy egy kiemelt jelentőségű (és nagy összegű) beruházással kapcsolatos közbeszerzési eljárásról való indulás előtt kölcsönös kizárólagossági szállítási, illetve beszerzési megállapodást kötött az egyik multinacionális gyártó cég (az Olympus) magyarországi képviselőjével. A közbeszerzési eljárás három lépcsőben zajlott le. A versenyjogi probléma abból adódott, hogy az Olympus Európában területi alapú kizárólagosságot biztosított viszonteladónak, így az Olympus Magyarország Kft.-nek is, Magyarország területére. A Kortexszel kötött fenti megállapodás tehát azt eredményezte, hogy a tenderen Olympus-termékkel pályázni óhajtó versenytársak tőle nem juthattak Olympus-termékhez, ami – legalábbis az utólag lefolytatott versenyfelügyeleti eljárás megállapításai

szerint – nehezítette a helyzetüket. A második lépcsőre vonatkozó pályázati kiírás ugyanis már tartalmazott néhány olyan orvosi műszert, amely pályázati specifikációjának csak az Olympus-termékek tudtak teljes mértékben megfelelni. A Kortex versenytársai ezért nem pályáztak, a Kortex lényegében véve ellenfél nélkül nyert, megvalósította a beruházást, majd szembekerült az ellene megindult versenyfelügyeleti eljárással.

Mivel az ügy feljelentője az egyik kartelltag, maga az Olympus Magyarország Kft. volt, a GVH kapva kapott a lehetőségen, és engedékenységi kérelemként befogadta a feljelentést, majd különösebb vizsgálat nélkül kimondta a verdiktet, a megállapodás versenykorlátozó volt. 77 millió forintba megbírságolta a kisvállalkozást, és bírság kiszabása nélkül elengedte a multinacionális japán vállalatóriás magyarországi képviselőjét (mert hogy ő volt a bejelentő). Véleményem szerint ez volt eddig a GVH engedékenységi politikájának mélypontja, amikor csak azért, hogy a statisztika javuljon, befogadott egy, a közzétett elveknek semmilyen szempontból meg nem felelő megállapodást, és nem is vizsgálta, hogy vajon az Olympus Magyarország Kft. miért jelentette fel saját magát a beruházás (és megállapodás) megvalósulása után.

Jelen tanulmány szempontjából azonban sokkal fontosabb az a körülmény, hogy ha az előzetes mentesítési kérelem intézménye még működött volna, nem kizárt, hogy a Kortex élt volna ezzel a lehetőséggel. Ebben az esetben a GVH kénytelen lett volna megvizsgálni az Olympus-termékek európai elosztási rendszerének működését, és megállapítani, hogy ha az Olympus európai forgalmazói betartják a vonatkozó csoportmentességi rendelet előírásait, akkor az Olympus-termékek bármely más ország területileg illetékes forgalmazójától beszerezhetők lettek volna, vagy ha nem, akkor megtiltja a megállapodás alkalmazását. Ebben az esetben a Kortex és az Olympus Kft. nyilván talált volna más, jogszerű módot (pl. konzorcium létrehozása) arra, hogy az adott pályázaton együtt indulhassanak.

A kartellekkel szembeni hatósági fellépés nem elég hatékony

„... Gyanítható, hogy a kartellek élnek és virágoznak. A felderített esetek csak a jéghegy csúcsát jelentik.” Ez a mondat 1995-ből származik Kovács Csabától, a GVH munkatársától²⁹, és feltehető, hogy ma sem mondana alapvetően mást.

Az, hogy a kartellek elleni fellépés eredményességén mindig lehet javítani, közhelyszerűen igaz. Úgy vélem azonban, hogy Magyarország esetében igen rossz a helyzet a kartellek elleni küzdelemben. A verseny erősödése hosszabb távon óhatatlanul felerősíti a versenytársak közötti megállapodások jelentőségét.

A titkos kartellek részben ennek az eredményei, de nem csak ennek. A másik fő ok az, hogy vélhetően Magyarországon „érdemes” kartellezni, mert nem túl nagy a lebukás veszélye.

A kartellek észlelésének a mai napig egyetlen eszköze használatos a GVH gyakorlatában: a bejelentés³⁰. Pedig a nemzetközi, főképpen az észak-amerikai gyakorlatban ismertek a kartell észlelésének más, szofisztikáltabb módszerei is³¹. Ezek alkalmazásához azonban – egyebek mellett – hiányoznak a megfelelő (szakmai-módszertani és elemzésttechnikai) eszközök, de mindenekelőtt az értékelhető adatok. Számos országban működik olyan rendszer, amely legalább a közbeszerzések keretében kiírt pályázatok kiíróit kötelezi a pályázatok alapvető ár- és költségadatainak összehasonlítható és ökonometriai eszközökkel kezelhető formában történő közzétételére³². Nálunk ilyen rendszer nem működik.

A közbeszerzés jelenleg nemcsak a korrupció, hanem a kartellek melegágya, amely – egyebek mellett – abban is tetten érhető, hogy a GVH eljárásai a legkülönbözőbb iparágakban folytattak le kartelleljárást, a közös bennük leginkább az volt, hogy mindegyik jogsértő magatartásra a közbeszerzés keretében került sor. Úgy is lehetne fogalmazni, hogy a közbeszerzések terén „bárhová is nyúlna a GVH, kartellt találhatna”.

Ezt egyébként a logika is alátámasztja. A korrupció ugyanis önmagában nem feltétlenül elég ahhoz, hogy egy vállalkozás rendszeresen megbízásokhoz jusson. A „hoppo maradt” versenytársak ugyanis ilyen esetben mindent megtennének annak érdekében, hogy a pályázatot eredménytelennek nyilvánítsa a kiíró, vagy érvénytelenítse a Közbeszerzési Döntőbizottság, illetve a bíróság. Ezért egyszerűbb, ha a versenytársak (vagy azok egy része) is részesednek a pályázatból. Ezért általában a (valamilyen formájú) összejátszás együtt jár a közbeszerzéssel.

A kartellek elleni GVH-fellépés alacsony hatékonyságára utal az engedékenységi politika viszonylagos kudarcja is. A négy év alatti 5 engedékenységi eljárás (amelyek közül az egyik nyilvánvalóan nem lett volna befogadható) két dolgot jelezhet: 1. vagy a kartellhelyzet javult jelentősen a gazdaságban, vagy 2. vagy a vállalkozások nem érznek megfelelő kényszert arra, hogy feljелеtsék saját magukat. Mivel a GVH saját „győzelmi jelentésében” is kizárta az 1. változatot, valószínűsíthető, hogy a második esettel van dolgunk.

A GVH a vizsgált időszakban általában 13-15 horizontális kartellt vizsgált évente, ha nem számítjuk a vállalkozások társulásai elleni gyakori GVH-fellépéseket. A probléma nem is igazán az, hogy ez a szám nem túl magas, hanem az, hogy az utóbbi időszakban csökkenő tendenciát mutat. A kartellezésben való részvétel bün-

tetőjogi szankcionálása – a magyar büntetőjogi jogalkalmazás jelenlegi állapotát is figyelembe véve – nem igazán vehető komolyan. Ennél komolyabb fenyegetést jelenthetne a vállalatvezetők „eltiltása”, amelynek alkalmazása a GVH hatáskörébe tartozna, de a jogszabály jelenlegi formájában komoly alkotmányos problémákat vet fel, amelynek megoldása nélkül ez az eszköz sem használható.

Utószó

A tanulmány címével kapcsolatban végül – zárszóként – egy utolsó gondolatot engedjen meg nekem az olvasó. Úgy gondolom, hogy jelen tanulmány alátámasztja azt az álláspontomat, hogy *a kartellek tényleges gazdasági szerepéről lényegében nem tudunk semmit*, vagy legalábbis nagyon keveset. Ez a megállapodás vonatkozik a tisztességes versenyre különösen nagy veszélyt jelentő horizontális, és a versenyre többnyire előnyös vertikális megállapodásokra egyaránt. Nem örülök, hogy ezt kell mondanom, de annak még kevésbé, ha a versenyhatóságok ennek ellentmondó „győzelmi jelentéseit” kell olvasnom. Üdvösebb lenne, ha a hatóság, különösen a magyar versenyhatóság, a tehetetlenségét leplezni igyekvő nyilatkozatok helyett sokkal nagyobb súlyt helyezne a kartellek felderítésére, mint eddig, és szerényebb lenne az eredményeinek értékelése során.

Lábjegyzet

- ¹ E pont kidolgozásában felhasználtam volt munkatársam, Zavodnyik József kiváló összefoglaló írását, Zavodnyik (2004).
- ² Lásd a Versenytanácsnak a Tengerdi Kft. és társai (Balaton-környéki vendéglők) ellen indított Vj-145/2001. számú ügyben hozott határozatát.
- ³ Vö. az Európai Közösségek Elsőfokú Bíróságának Bayer AG kontra Bizottság T-41/96. sz. ügyben 2000. október 26-án hozott ítéletével.
- ⁴ Lásd pl. a Bíróság ACF Chemiefarma kontra Bizottság 41/69. sz. ügyben 1970. július 15-én és a Van Landewyck kontra Bizottság 209/78-215/78. és 218/78. sz. ügyben 1980. október 29-én hozott ítéletét, illetőleg az Elsőfokú Bíróság Petrofina SA kontra Bizottság T-2/89. sz. ügyben 1991. október 24-én, valamint a Limburgse Vinyl Maatschappij NV és társai kontra Bizottság T-305/94, T-306/94, T-307/94, T-313/94 – T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 és T-335/94 sz. ügyben 1999. április 20-án hozott ítéletét.
- ⁵ Vö. az Elsőfokú Bíróság Tréfileurope Sales SARL kontra Bizottság T-141/89. sz. ügyben 1995. április 6-án hozott ítéletével.
- ⁶ Erre hívta fel a figyelmet a Versenytanács pl. az Európa-Pék Export, Import Kereskedelmi és Szolgáltató Kft. és társai elleni Vj-96/2002. számú és a Szolnoki Sütőipari Rt. és társai elleni Vj-153/2002. számú ügyben hozott határozatában.
- ⁷ A Bíróság ezt szögezte le pl. az Imperial Chemical Industries Ltd. kontra Bizottság 48/69. sz. ügyben 1972. július 14-én hozott ítéletében.

⁸ Vö. pl. a Bíróság Gerhard Züchner kontra Bayerische Vereinsbank AG 172/80. sz. ügyben 1981. július 14-én és A. Ahlström Osakeyhtiö és mások kontra Bizottság 89, 104, 114, 116, 117 és 125-129/85. sz. egyesített ügyben 1993. március 31-én hozott ítéletével.

⁹ Ezt hangsúlyozza pl. az Elsőfokú Bíróság a Petrofina SA kontra Bizottság T-2/89. sz. ügyben 1991. október 24-én hozott ítéletében.

¹⁰ Ezt tartotta szem előtt a Versenytanács pl. a Budapest Film Kulturális Szolgáltató Kft., az Intercom Nemzetközi Kulturális Szolgáltató Rt., a Palace Cinemas Magyarország Szórakoztató Kft. és a UCICE Magyarország Szórakoztató Kft. elleni Vj-70/2002. és a Buda Kft. és társai (taxivállalkozások) elleni Vj-114/2002. számú ügyben.

¹¹ Lásd a Bíróság Imperial Chemical Industries Ltd. kontra Bizottság 48/69. sz. ügyben 1972. július 14-én hozott ítéletét.

¹² Vö. a Bíróság A. Ahlström Osakeyhtiö és mások kontra Bizottság 89, 104, 114, 116, 117 és 125-129/85. sz. egyesített ügyben 1993. március 31-én hozott ítéletével.

¹³ Vö. az Elsőfokú Bíróság Thyssen Stahl AG kontra Bizottság T-141/94. sz. ügyben 1999. március 11-én hozott ítéletével.

¹⁴ Lásd pl. a Bizottság IV/28.930. sz. Milchkförderungsfonds ügyben 1984. december 7-én hozott 85/76/EGK határozatát.

¹⁵ Lásd a Bizottság IV/30.804. sz. Nuovo Cegam-ügyben 1984. március 30-án meghozott 84/191/EGK határozatát.

¹⁶ Erre a következtetésre jutott a Versenytanács a Mentők és Betegszállítók Országos Egyesülete ellen indult Vj-92/2003. számú ügyben. Egyes vállalkozások társadalmi szervezetek etikai kódexének, szabályzatának versenyjogi értékeléséről lásd pl. a Versenytanácsnak a Magyar Könyvvizsgálói Kamara elleni Vj-148/1998., a Magyar Állatorvosi Kamara elleni Vj-1/1999. és a Magyar Orvosi Kamara elleni Vj-137/1999. számú ügyben hozott határozatát.

¹⁷ Vö. a Bíróság Heintz van Landewyck Sarl és Társai kontra Bizottság 209-215/78. és 218/78. sz. egyesített ügyekben 1980. október 29-én hozott ítéletével, illetve a Bizottság IV/31.356. sz. ABI-ügyben 1986. december 12-én hozott 87/103/EGK határozatával. A Tpv. 11–20.§-ához fűzött indoklás szintén azt állapítja meg, a törvény hatálya alól nem von ki egy szervezetet az a körülmény, hogy a szervezet nonprofit tevékenységet folytat. A Versenytanács a Magyar Orvosi Kamara elleni Vj-137/1999. számú, illetve a Gyógyszergyártók Egyesülete, a Magyar Gyógyszergyártók Országos Szövetsége és a Generikus Gyógyszergyártók és Forgalmazók Magyarországi Érdekvédelmi Szövetsége elleni Vj-97/2000. számú ügyben hozott határozatában leszögezte, a piacon tevékenykedő vállalkozások által – akár kötelezően, akár önkéntesen – alapított, vállalkozási tevékenységet önállóan esetleg nem végző egyesületeknek a döntései vagy szabályzatai a tagjaik piaci magatartására közvetve vagy közvetlenül hatva alkalmasak a szabad piaci viszonyok befolyásolására, adott esetben okszerűen, a versenyt kizáró vagy torzító korlátozására.

¹⁸ Vö. a Bizottság IV/33.126. és 33.322. számú Ciment-ügyben 1994. november 30-án hozott 94/815/EK határozatával.

¹⁹ A magyar joggyakorlatból lásd a Versenytanácsnak a Holcim Hungária Rt., a Duna-Dráva Cement Kft., a BÉCEM Cement és Mészipari Rt. és a Magyar Cementipari Szövetség elleni Vj-73/2001. számú ügyben hozott határozatát. Az információs kartellekkel kapcsolatos közösségi joggyakorlatból lásd pl. az Elsőfokú Bíróság BPB de Eendracht NV kontra Bizottság T-311/94. sz. ügyben 1998. május 14-én hozott ítéletét.

²⁰ A GVH gyakorlata ebben a tekintetben változott 2007-ben, és ma már sajtóközleményt adnak ki minden egyes antitröszt-ügyben indított eljárásról.

VEZETÉSTUDOMÁNY

XL. ÉVF. 2009. 5. SZÁM

²¹ Ráadásul ez az egyetlen ügy sem lett volna az engedékenységi politikába bevonható, mert a vizsgált megállapodás nem volt sem titkos, sem horizontális, még kevésbé hardcore jellegű. (Lásd erről a Vj-81/2006. sz. ügyről a Mellékletek között olvasható értékelést.)

²² Meg kell jegyezni azonban, hogy a vállalatvezetők személyes felelősségre vonásának konkrét jogi formája a törvénymódosításban nem teljesen aggálymentes, amit az is jelez, hogy ez ügyben alkotmánybírósági beadvány is született.

²³ V. ö. Dán (2007)

²⁴ Az ilyen jellegű esetekre olykor információs-kartellként is szokás hivatkozni, habár ez nem számít vállalkozások közötti megállapodásnak.

²⁵ Lásd pl. *Bruxinfo* (2008)

²⁶ <http://curia.europa.eu/juris/cgi-bin/form.pl?lang=HU&Submit=rechercher&numaff=T-99/04>

²⁷ Lásd erről a GVH által 2007. december 28-án kiadott sajtótájékoztató szövegét.

²⁸ Itt kell megjegyezni, hogy a GVH-ban ezzel kapcsolatban széles körben kialakult vélemény az volt, hogy a megállapodások versenyjogi elemzését a versenyjogra szakosodott ügyvédek, szakemberek is elvégezhetik, igaz, ezáltal a felelősségük is megnő, v. ö. *Miks-Csépai* (2005). Én akkor sem osztottam, ma sem osztom ezt az álláspontot, egyszerűen azért, mert a versenyhatóság elemzését, álláspontját nem helyettesítheti egy ügyvéd álláspontja, legyen az bármilyen megalapozott is. Továbbá, amint azt fentebb kifejtettem, a hatóság egy olyan eszközről mondott le, amelynek segítségével közelebbi képet kaphatott volna a megállapodásokról, ami önmagában is érték, különösen a kartellügyek számának később tapasztalt csökkenésének fényében.

²⁹ V. ö. *Kovács* (1995)

³⁰ Elvileg egy ágazati vizsgálat keretében is észlelni lehetne a kartell-érintettséget, de a gyakorlatban a GVH által eddig lefolytatott ágazati vizsgálatok (talán egy 2001. évi, a mobilpíacon lefolytatott vizsgálat kivételével) semmi ilyesmit nem tártak fel, és igazából az ágazati vizsgálat eszközei erre eddig nem látszottak alkalmasnak.

³¹ Lásd erről pl. *Harrington* (2006).

Mellékletek I.

A Vj-81/2006. sz. ügy összefoglalása

Budapest Főváros Önkormányzata 2003-ban döntött arról, hogy címzett támogatásból felújítja a Bajcsy-Zsilinszky Kórházat. A beruházás két részből állt, az épület kivitelezéséből, valamint az első készlet beszerzéséből. Utóbbi esetben az önkormányzat három ütemből álló, nyílt közbeszerzési eljárást írt ki meghatározott gyógyászati eszközök beszerzésére. A pályázók mindhárom ütemben csak minden tételre vonatkozó egységes ajánlattal indulhattak. A tender mindhárom ütemét az egészségügyi beruházásokkal foglalkozó Kortex Kft. nyerte, és alvállalkozóként mindhárom ütemben bevonta az orvostechnikai eszközöket gyártó és forgalmazó Olympus Kft.-t.

A GVH 2006 júniusában indított vizsgálatot az ügyben, ennek során előzetes értesítés nélküli helyszíni szemlét tartott a két vállalkozásnál. Az így beszerzett

VEZETÉSTUDOMÁNY

XL. ÉVF. 2009. 5. SZÁM

³² Hasonló jellegű adatgyűjtés szükséges például annak megállapításához, hogy egy kartellmegállapodás következtében az árak milyen mértékben térnek el a megállapodás nélküli, feltehetően versenyhelyzetben érvényes árártól. Lásd erről pl. *Connor* (2007).

Felhasznált irodalom

Bruxinfo (2008): Kartellvadász évet zárt tavaly a Bizottság, 2008. július. 3.

Connor, J.M. (2007): Price-fixing overcharges: legal and economic evidence, *Research in Law and Economics*, Vol. 22

Dán, J. (2008): A kartellekkel szembeni küzdelem legújabb fegyverei, *Világgazdaság*, 2008. június 30., hétfő, 6. o.

Harrington, J.E.Jr. (2006): Behavioral Screening and the Detection of Cartels; in *European Competition Law Annual 2006: Enforcement of Prohibition of Cartels*, (Claus-Dieter Ehlermann and Isabela Atanasiu (eds.)), Hart Publishing, Oxford

Kovács, Cs. (1995): Ellenségek szövetsége: a kartell, *Ökotáj*, 10. sz.

Miks, A. – Csépai, B. (2005): A versenyjogi szabályozás korszerűsítése, *Külgazdaság, jogi mell.*, 2005. 9. sz.

Nagy, Cs. I. (2008): Kartelljogi kézikönyv. HVG-Orac, Budapest

Zavodnyik, J. (2004): A kartell versenyjogi megítélése a magyar és a közösségi joggyakorlat tükrében, *Gazdaság és Jog*, XII. évfolyam, 2004. június

GVH sajtóközlemények

GVH Parlamenti Beszámolók

Cikk beérkezett: 2008. 12. hó

Lektor vélemény alapján véglegesítve: 2009. 1. hó

bizonyítékokból kiderült, hogy a Kortex és az Olympus 2005. szeptember 19-én olyan megállapodást kötött, melynek értelmében a Kortex vállalta, hogy endoszkópiai termékeket kizárólag az Olympus Kft.-től vásárol. Cserébe az Olympus arra kötelezte magát, hogy ilyen termékeket csak a Kortex részére szállít. A megállapodás a GVH szerint alkalmas volt a piaci verseny korlátozására. A pályázati kiírásban szereplőkhöz hasonló termékek vannak ugyan a piacon, ám azok kisebb-nagyobb mértékben eltérnek a kiírásban szereplő műszaki paramétereiktől. Ellenben az Olympus-termékek minden tekintetben megfeleltek a pályázati feltételeknek. Mivel a pályázatban nem szerepel kitétel arra vonatkozólag, hogy el lehet térni a követelményektől, így bármelyik pályázónak csak akkor lehetett reménye a sikerre, ha az Olympus Kft.-vel együtt indul a tenderen. Elvileg az Olympus műszereit más országokból is be lehetne szerezni, ám a piaci szereplők tapasztalatai szerint a Ma-

gyarországról érkező igényeket automatikusan a nálunk kizárólagos forgalmazóként tevékenykedő Olympus Kft.-hez irányítják. Így a pályázat esetében a megállapodással a Kortex a beszerzési források, az Olympus pedig az értékesítési lehetőségek közötti választást korlátozta.

A jogsértés miatt a Kortex Kft.-nek 77 millió forint versenyfelügyeleti bírságot kell fizetnie. Az Olympus Kft.-re a versenyhatóság a kartellek feltárását segítő engedékenységi politikája alapján nem szabott ki bírságot. A társaság ugyanis elsőként szolgáltatott olyan bizonyítékokat, amelyek alapján a vizsgálat megindítható volt, és az eljárás során teljeskörűen együttműködött a GVH-val.

A versenykorlátozó megállapodásban részt vevő vállalkozások számára a GVH által alkalmazott engedékenységi politika lehetőséget nyújt a büntetés részleges vagy akár teljes elengedésére. E politika lényege, hogy a versenyhatóság a titkos megállapodás azon résztvevőit, amelyek hajlandók részvételüket megszüntetni és a kartell létezéséről és működéséről a GVH számára információval szolgálni, a bírság teljes vagy részleges elengedésével jutalmazza. A bírság elengedésével a GVH nem méltányosságot vagy kegyelmet gyakorol. Az engedékenységi politika nem egyéb, mint eszköz a kartellmegállapodásokra jellemző hallgatás megtörésére azáltal, hogy a résztvevőket érdekeltté teszi a hatósággal történő együttműködésben. A GVH célja a jogsértések minél szélesebb körű feltárása és az elkövetők szigorú megbüntetése. Az engedékenységi politika is ezt a célt szolgálja azzal, hogy a kartellekre jellemző belső feszültségeket tudatosan használja ki: bizalmatlanságot gerjeszt a kartelltagok között.

Mellékletek II.

A Vj-51/2005. sz. ügy összefoglalása

A Gazdasági Versenyhivatal azt követően indított versenyfelügyeleti eljárást, hogy felmerült annak a gyanúja, az Allianz Hungária Biztosító Rt., a Generali-Providencia Biztosító Zrt., a Gépjármű Márkakereskedők Országos Szövetsége, a Magyar Peugeot Márkakereskedők Országos Szövetsége, a Magyar Opelkereskedők Bróker Kft. és a Porsche Biztosítási Alkusz Kft. a 2002–2005 közötti időszakban évente egyeztetéseket folytattak, és megállapodtak a következő év vonatkozásában a CASCO biztosítási szerződések és a kötelező gépjármű-felelősségbiztosítások alapján rendezésre kerülő károk kapcsán alkalmazott rezióradíjakról.

Az eljárás végén a GVH történetének eddigi második legnagyobb összegű bírságát szabta ki az autóbiztosításokban érdekelt cégekre. A 6,8 milliárdos büntetés alig marad el a 7,1 milliárdos rekordtól, amelyet 2004-ben vetettek ki autópálya-építő cégekre, amiért

azok egyeztetették árait a közbeszerzési pályázatokon. A legnagyobb büntetést az Allianz Hungáriának kell kifizetnie, több mint 5,3 milliárd forintot, amely az egy cégre kivetett eddigi legnagyobb versenyhivatali bírság. De egymilliárdot meghaladó összeget kell fizetnie az autóbiztosítási piac második legnagyobb szereplőjének, a Generalinak is. Mellettük a Gépjármű Márkakereskedők Országos Szövetsége (Gémosz) 360 millió forintos büntetést kapott, amit a versenyhivatal első ízben nem a szervezet saját árbevétele, hanem tagvállalatainak bevételei alapján számolt ki. Így az éves forgalom tíz százalékában maximált bírság a Gémosz esetében a szövetség bevételeinek többszöröse lett. A Magyar Peugeot Márkakereskedők Biztosítási Alkusz Kft.-t további 45 millió, a Magyar Opel-kereskedők Bróker Kft.-t 13,6 millió, míg a Porsche Biztosítási Alkusz Kft.-t 30,7 millió forint megfizetésére kötelezték.

A döntés magyarázattal szolgálhat arra, hogy az új autókra, a márkakereskedőknél kötött CASCO vagy kötelező biztosítások megkötésében miként maradhatott olyan kivételesen sikeres az Allianz és a Generali, és hozhatta be év közben azt a hátrányt, amit például az év végi kötelezőszezonzban az éles árverseny miatt szenvedett.

A döntés indoklása szerint a Gémosz, a márkakereskedők szövetsége már 2002-es megalakulása óta törekedett arra, hogy a márkakereskedők szervizradíjainak emelését összehangolja, ezzel korlátozva a piaci árak kialakulását. A két nagy biztosítótársaság és a márkakereskedők emellett olyan megállapodást kötöttek, amely az óradíjak emelését a márkakereskedők által értékesített Allianz-, illetve Generali-biztosítások mennyiségéhez kötötte. Így egy márkakereskedő annál jobban emelhet a biztosítóknak felszámolt javítási költségeit, minél több ügyfelet szállított a két piacvezető társaságnak. A magasabb óradíjat valamennyi biztosító fizette, ám a megállapodásból csak a két érintett cég profitált.

A biztosítók versenykorlátozó szerződésekkel ösztönözték a vizsgálatban érintett biztosításközvetítőket is. Ez utóbbiak sávós árazás szerint ügyfelenként annál nagyobb jutalékkal számolhattak, minél több szerződést kötöttek a két biztosítótársaságnak. Az alkuszoknak emellett havi minimum-szerződésszámot is megállapítottak, így a közvetítők abban voltak érdekelték, hogy az Allianz és a Generali felé tereljék megbízóikat, akár az ügyfél érdekének a rovására is.

A két biztosítótársaság és a Gémosz bíróságon támadta meg a GVH ítéletét. Kérdés emellett, hogy az elmarasztalt márkakereskedők kifizetik-e egyáltalán a Gémoszra kiszabott tetemes büntetést. Azt ugyanis a versenyhivatalnál sem tagadták: ha a tagvállalatok felszámolják közös szervezetüket, a bírság behajtására a GVH-nak nem marad lehetősége.

Mellékletek III.

2006. első negyedévi határozatok és végzések (előzetes adatok)

	Ügyek száma ^(a)	GVH-beavatkozás ügytípusok szerint ^(b)	GVH-beavatkozás megoszlása ügytípusok szerint (%)	GVH-beavatkozáshoz kapcsolódó bírság (M Ft)	GVH-beav.-hoz kapcs. bírság megoszlása (%)	Kérelem elmulasztása miatt kiszabott bírság (M Ft)
Erőfölénnyel való visszaélés	13	10	9,4	0	0,0	nem értelmezhető
<i>ebből: kizsákmányoló</i>	9	7	6,6	0	0,0	<i>nem értelmezhető</i>
<i>korlátozó</i>	1	1	0,9	0	0,0	<i>nem értelmezhető</i>
<i>vegyes és egyéb</i>	3	2	1,9	0	0,0	<i>nem értelmezhető</i>
Versenyt korlátozó megállapodás	15	12	11,3	1069	45,4	0
<i>ebből: horizontális</i>	10	7	6,6	949	40,3	0
<i>vertikális</i>	3	3	2,8	77	3,3	0
<i>vegyes és egyéb</i>	2	2	1,9	43	1,8	0
Összefonódás	46	3	2,8	nem értelmezhető	nem értelmezhető	5,15
<i>ebből: horizontális</i>	26	0	0,0	<i>nem értelmezhető</i>	<i>nem értelmezhető</i>	3,15
<i>vertikális</i>	1	0	0,0	<i>nem értelmezhető</i>	<i>nem értelmezhető</i>	0
<i>vegyes és egyéb</i>	19	3	2,8	<i>nem értelmezhető</i>	<i>nem értelmezhető</i>	2
Antitröszt-ügyek összesen	74	25	23,6	1069	45,4	5,15
Fogyasztók döntéseinek tisztességtelen befolyásolása	84	81	76,4	1285,7	54,6	nem értelmezhető
<i>ebből: fogy. megtevesztése</i>	82	80	75,5	1275,2	54,2	<i>nem értelmezhető</i>
<i>választási szab. korlátozása</i>	1	0	0,0	0	0,0	<i>nem értelmezhető</i>
<i>vegyes</i>	1	1	0,9	10,5	0,4	<i>nem értelmezhető</i>
Mindösszesen^(c)	158	106	100,0	2354,7	100,0	5,15
Ügyek megoszlása (%)	100,0	67,1				

(a) A GVH-beavatkozás ügytípusonként eltérő jellegű határozatokat jelenthet:

- jogsértés megállapítását: valamennyi ügytípusnál (nem vettük azonban figyelembe az összefonódás engedélyezése és a mentesítés iránti kérelem elmulasztását, amely bár jogsértés, önmagában az itt használt értelemben nem számít GVH-beavatkozásnak – ez a körülmény befolyásolja a jogsértések számát és a kivetett bírságösszeg nagyságát)
- szünetelés utáni megszüntetést: valamennyi ügytípusnál (kivéve az összefonódásokat)
- **mentesség meg nem adását: versenyt korlátozó megállapodások esetében**
- összefonódás megtiltását, ill. az engedély megtagadását: összefonódások, ill. megállapodások esetében
- feltétel szabását: versenyt korlátozó megállapodások és összefonódások esetében
- a GVH aggályainak önkéntes figyelembevételét az összefonódások, ill. megállapodások esetében

(b) Két alkalommal egyszerre két ügytípushoz tartozó kérdésben született határozat. A Vj-28/2005-ös, valamint a Vj-43/2005-ös ügyekben erőfölénnyel való visszaélés és versenykorlátozó megállapodás gyanúja miatt indított eljárást a GVH, ezt a két ügyet tehát az erőfölénnyel és a megállapodásokkal foglalkozó táblák is tartalmazzák. Ennek megfelelően a Tpv. szerint hozott határozatok száma 178, és nem az ügytípusok egyszerű összegeként adódó 180. Ez az oka annak is, hogy az antitröszt-ügyekben hozott határozatok száma valójában nem a halmazódást is tartalmazó 95, hanem 93.

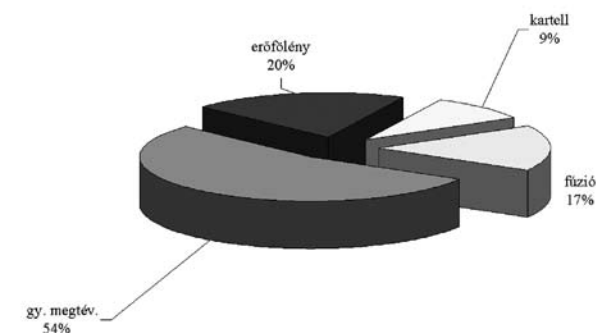
Mellékletek IV.

Ügynév	Törvénysértés	Bírság 1 000	Megszüntetés	E: szünetelés után
2005. évről vagy korábbi évekből átjött ügyek				
Magyar Könyvkiadók (2004. évi)	x	0		
Unilever – jégkrémforgalmazás (2004. évi)	x	0		
Globus – gyorsfagyasztott termékek forgalm. (2004. évi)			x	
Kemira-B.A.N.A. – Argo-Gabomix Feed – kartell (2004. évi)	x	0		
Int. System House-IBM-SAP – megállapodás (2004. évi)	x	1 510 000		
Magyar Ügyvédi Kamara – szabályzat (2004. évi)	x	5 000		
Magyar Könyvvizsgálói Kamara – Etikai Kódex	x	0		
Synergon – SAP megállapodás pályázatáson	x	14 400		
Oracle – Synergon – Albacomp – SAP-megállapodás	x	20 000		
Synergon, HP Mo. KFKI, Montana – kartell	x	110 000		
Főv.-i Közt. – Fennt. Rt. és tsai – hulladékkezelés			x	
Allianz-Generali – Casco és KGFB	x	6 814 300		
Sara-Lee – versenykorl.				
Exclusive Change és társai – kartell				
Gábrriel-Nyír1 taxi és társai – kartell	x	450		
BAT Mo. – nagykereskedelmi hálózat			x	
Magyar Telekom – PanTel Kft. kartell				
Shell Gas – Total – Mol – Primagáz versenykorl.			x	
Rekviem 2003 Bt. – Tószeg Ök. – versenykorl. megáll.	x	0		
Magyar Tojás – megállapodás	x	146 500		
Magyar Építész Kamara – versenykorl. magat.				
2005. évi vagy korábbi összesen	13	8 620 650	4	0
2006. évi ügyek				
Navi-Gate Kft. és társai – „ajánlott” árak				
Magyar Gyógysz. Kamara – gyógyszerárak műk. meghat.				
Mikro Volán Rt-SAP Kft. – Libra Com termékek visszaszorítása				
Noa Építőipari Kft – Ormai Kft. – Bau Art Bt – iskolafelújítás				
Synergon, HP Mo. Atigris Informatika – 8000 db-os MS projekt				
Synergon, HP Mo., Humansoft, Getronics, KFKI-Direkt, SunMi.Delta				
Kortex – Olympus – Mediszer – megállapodás				
Interprofi-Petz A.m.okt. Kórház – Pax Aeterna-Stáció Kft.-tem.s				
Albacomp Rt, Synergon Rt, SAP Kft., Oracle Kft. – SAP Uprade proj.	x	29 200		
LBK Kesztyűkészítő – Taubert – E&M Lukschal – szolg. téli kesztyűk				
Strabag – Egri Útépítő-HE-DO Kft – Swietelsky Kft. – versenykorl.				
Magyar Posta és társai – lapterjesztés				
Buda-Cash és társai – határidős tőzsdei termékek értékesítés				
Büki Ásványvíz- és Üdítőital Ker. Kft. – Bomba energiaital				
LCP-Classic Star Kftk – PDA Mania Webáruház-ajánlott kisker. á.				
2006. évi összesen	1	29 200	0	0
együtt	14	8 649 850	4	0

Mellékletek V.

Ügyindításra vonatkozó adatok

2007. évi Vj-s ügyek
megoszlása ügýtípusonként

Mellékletek VI.

Vj-szám	A 2006-2007. tt ügyek megnevezése	Tör értés	Bírság 1 000 Ft	Megszüntetés	Ebből: kötel. vállalás után
2006. évről vagy korábbi évekből átjött ügyek					
71	Sara-Lee – versenykorl.			x	
83	Exclusive Change és társai – kartell	x	4 600		
119	Magyar Telekom – PanTel Kft. kartell			x	
201	Magyar Építész Kamara – versenykorl. magat.	x	0		
26	Navi-Gate Kft. és társai – „ajánlott” árak	x	43 000		
60	Magyar Gyógysz. Kamara – gyógyszerárak műk. meghat			x	x
65	Mikro Volán Rt – SAP Kft. – Libra Com termékek visszaszorítása			x	
66	Noa Építőipari Kft – Ormai Kft-Bau Art Bt. – iskola felújítás	x	3 400		
79	Synergon, HP Mo. Atigris Informatika – 8000 db-os MS projekt			x	
80	Synergon, HP Mo., Humansoft, Getronics, KFKI-Direkt, SunMi. Delta			x	
81	Kortex – Olympus – Mediszer – megállapodás	x	77 000		
94	Interprofi-Petz A.m.okt. Kórház – Pax Aeterna-Stáció Kft-tem.s			x	x
128	LBK Kesztyűkészítő – Taubert – E&M Lukschal – szolg.téli kesztyűk				
130	Strabag – Egri Útépítő – HE-DO Kft-Swietelsky Kft. – versenykorl				
140	Magyar Posta és társai – lapterjesztés	x	936 000		
152	Buda-Cash és társai – határidős tőzsdei termékek értékesítés				
164	Büki Ásványvíz- és Üdítőital Ker. Kft. – Bomba energiaital				
166	LCP-Classic Star Kftk-PDA Mania Webáruház – ajánlott kisker. á.				
191	Vöröskő Kft – Elektro Quality – összehangolt magatartás			x	x
2006. évi összesen		6	1 064 000	8	3
2007. évi ügyek					
9	ValésFia – Szépszer – Tenkesberg – FehérésTsa – kartell (börtönépítés)			x	
10	Strabag – Vegyész – Swietelsky – kartell (csapadékelvezetés)			x	
24	Zala – Jüllich – Egger – Höszig – Duna Glas – Höszigetelő Kft.				
28	Borsodi Sörgyár – versenykorlátozó megállapodás				
33	M. Gyógyszerész Kamara, Gyógyszergy. Szöv. – ajánlott árak				
57	Magyar Pékszővetség – versenykorlátozó megállapodás				
147	Domro Borgazdaság és Társai – áregyeztetés				
174	Vegyész és Társai – vasútszakaszok felújítása				
194	Linpac – Propack – Coopbox – Petruzalek Kft. – Petruzalek GmbH				
195	Magyar Lapterjesztő Zrt. részvényesi megállapodása				
2007. évi összesen		0	0	2	0
együtt		6	1 064 000	10	5